www.dinulislam.com

ДУХЬÁ ЛАМАЗ

Адама Султана Олхазар

Духьá ламаз довзийтар

Духьá ламаз – иза малх хьалабаьллачул тӀаьхьа делкъа хан ккхаччалц йолчу юкъахь деш долу суннат ламаз ду. Вайн наха цхьаболчара «зухьа» а, «зуьхьа-ламаз» а олу цунах. Хьадисехь «аввáбúн-ламаз» аьлла цӀе яьккхина а ю цуьнан, делахь а суьйранна деш долу аввáбúн-ламаз дац иза. Кхин а, «ишрóкъ-ламаз» (малх хьалабаларан ламаз) аьлла девзаш долу ламаз а, духьá ламаз а цхьа ламаз ду, цундела духьá ламаз дича ишрóкъ-ламаз а дина ларалуш ду.[1]

Духьá ламазан хьукм

Духьá ламаз чӀагӀдина суннат ду.

Духьá ламазан дозалла

Духьá ламаз дар вуно чӀогӀа деза а, мелехь а ду, вайн догӀмийн хӀора хӀуттургах дала деза сагӀа тӀерадоккхург иза бен дац, хьадисехь деана ма-дарра.

◈ *Духьá ламаз Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – лардарца весет дина ламаз ду.*

Абу ХӀурайрас – Дела реза хуьлда цунна – аьлла: «Сан доттагӀчо (пайхамара) суна весет дира кхаа хӀуманца: хӀора баттахь кхаа дийнахь марха кхабарца а, духьá ши ракаӀат ламаз дарца а, сой дӀавижале витр-ламаз дарца а».[2]

Абу Зарра – Дела реза хуьлда цунна – аьлла: «Суна везаш хиллачо – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – суна весет дира кхаа хӀуманца, лекха хинволчу АллахӀа мукъа лахь ас уьш цкъа а дуьтур а дац. Цо суна весет дира духьá ламаз дарца а, дӀавижале витр ламаз дарца а, хӀора баттахь кхаа дийнахь марха кхабарца а».[3]

◈ *Духьá ламаз Деле боьрзучеран ламаз ду.*

Абу ХӀурайрас – Дела реза хуьлда цунна – дийцина, Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – элира аьлла: «Духьá ламаз лардийр дац даим Деле воьрзуш волчо бен, иза Деле боьрзучеран ламаз а ду».[4]

◈ *Духьá ламаз дар йоккха хӀонс яккхарал деза ду.*

Абу ХӀурайрас – Дела реза хуьлда цунна – дийцина: «Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – тӀаме цхьа тоба яхийтинера, тӀаккха цара йоккха хӀонс еара, тӀелатар дукха сиха а динера цара. Цхьана стага элира: «ХӀай Делан Элча! ХӀокху тобанал сиха тӀелатар дина а, йоккха хӀонс еана а кхин тоба гина яц-кх вайна!» Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – элира: «Ас вийцú шуна церал сиха тӀелатар динарг а, кхин а йоккха хӀонс яьккхинарг а? Иэца ма-дезза дика ламаз а эцна, тӀаккха

[1] «Ал-Фатáвá Ал-ФикъхӀиййатул-Кубрó», Имам Ал-ХӀайтамий; «Фатáвáр-Рамлий», Имам Ар-Рамлий.
[2] Бухари, Муслим.
[3] Насаи, Абу Давуд.
[4] Ибн ХузаймахӀ а, кхиберш а.

маьждиге а вахана, цу чохь Іуьйра ламаз а дина, тІаккха цул тІаьхьа (шен хенахь) духьá ламаз динчо тІелатар сих а дина, йоккха хІонс а яьккхина».[5]

◈ *Іуьйранна духьá ламаз динчунна АллахІа тоам бийр бу массо хІуманна.*

Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – аьлла: «Нуьцкъала а, сийлахь а волчу АллахІа бах: «ХІай Адаман кІант! Де дІадолалуш диъ ракаІат ламаз де Суна, Ас цаьрца дийнан чаккхенна тоам хуьлуьйтур бу хьуна».[6]

◈ *Іуьйра ламаз динчул тІаьхьа духьа ламазан хан тІекхаччалц маьждигехь а Іийна иза динчунна мел бу хьадж а, Іумрат а динчунна санна.*

АллахІан Элчано – АллахІера салават а, салам а хуьлда цунна – аьлла: «ЖамаІатехь Іуьйра ламаз а дина, тІаккха АллахІ хестош духьá ламаз даллалц маьждиг чохь сецнарг – цунна цунах мел хир бу кхоччуш хьадж а, Іумрат а динчунна санна».[7]

◈ *Адаман дегІан хІуттургашна хІора денна тІедожийна долу сагІа кхочуш хуьлу духьá ламаз дарца.*

Абу Зарра – Дела реза хуьлда цунна – дийцина, Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – элира аьлла: «ХІора Іуьйранна шун хІора хІуттургана тІе сагІа дужу. Ткъа хІора тасбихь дар (субхьаналлахІ алар) сагІа ду, хІорозза Дела хастор (алхьамдулиллахІ алар) а сагІа ду, хІора «лаилахІа иллаллахІ» алар а сагІа ду, хІора такбир (АллóхІу акбар) алар а сагІа ду, диканиг де алар а сагІа ду, вониг ма де алар а сагІа ду. Ткъа цунна тоам бийр бу духьá хенахь динчу шина ракаІато».[8]

Бурайдас – Дела реза хуьлда цунна – аьлла: «Суна хезира АллахІан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – олуш: «Адаман дегІехь кхобІе кхузткъа хуттург ю. Ткъа цунна тІехь ду оцу хІора хуттургана тІера сагІа далар». Асхьабаша элира: «Хьенан кхочур бу и дан ницкъ, хІай Делан Элча?». Цо элира: «Маьждиг чохь йолу шатт ахь дІаяккхар а сагІа ду, некъа тІера (новкъа йолу) хІума ахь дІаяккхар а сагІа ду, ткъа нагахь санна хьан ницкъ ца кхачахь – духьá шина ракаІато тоам бийр бу хьуна цунна».[9]

Имам Іабдур-Рахьúм Ал-Іирóкъийс – Дала къинхетам бойла цунах – бах, оцу хьадисан маьІна деш: «Оцу хьадисехь гойтуш ду духьá ламазан доккха дозалла, цо гойту и ламаз кхобІе кхузткъа диканан меттина хуьлуш хилар. Ибн Іабдил-Барра аьлла: «Духьа ламазан дозалла гойтуш долу уггар кхачаме хІума ду иза».[10]

Цуьнан дозалла кхин а хьуна девзар ду, кхидІа долчу хаттаршкахь вай дуьйцур долчу хьадисашкара.

Духьá ламазан хан

---

[5] Абу ЙаІлá, Баззáр, Ибн Хьиббáн.
[6] Ахьмад, Абу ЙаІлá.
[7] «Сохьúхьут-ТаргІúби ват-ТархІиб», Ал-Мунзирий – Ал-Албáний.
[8] Муслим.
[9] Ахьмад, Абу Давуд, Ибн ХузаймахІ, Ибн Хьиббан.
[10] «ТІорхьут-Тасрúб», Имам Іабдур-Рахьúм Ал-Іирóкъий.

Духьа́ ламазан хан малх хьалабаьлла баьлчахьана дуьйна делкъа хан кхаччалц ю. Цхьаболчу Iелам-наха аьлла, цуьнан хан малх Iуьйранна гоьмукъан бараме кхаччалц хьалабаьлча дIайолало аьлла. Ткъа цуьнан уггар еза хан дийнан доьххьара доьалгIа дакъа дIа а даьлла, шолгIа доьалгIа дакъа доладелча ю. Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – аьлла: «АллахIе боьрзучеран ламаз, кегийчу эмкалийн бергаш лаьттан йовхоно яго йолийча деш ду».[11] Ткъа и хан, де диъ декъе декъча, цуьнан доьххьара доьалгIа дакъа чекхдаьлча ю, дикка малх хьалабаьллачул тIаьхьа.

Малх стигал юккъе кхаьчча, делкъа ламаз хан хиллал йолчу кIеззигчу юкъахь дан мегий духьа́ ламаз? И хан суннат ламаз дан ца мега хан ю, духьа́ ламаз цу хенахь а дан мега аьлла цхьаболчу Iелам-наха, делахь а гIолий ду иза шен уггар езчу хенахь дича.

Духьа́ ламазан ракаIаташ

Духьа́ ламаз уггар кIеззигниг ши ракаIат ду, уггар гIолийниг бархI ракаIат ду.[12] Луучо шиъ дан а мегаш ду, луучо диъ дан а мегаш ду, луучо ялх дан а мегаш, ткъа уггар дезаниг бархI ракаIат дар ду.

Ши ракаIат даран тешалла ду, духьа́ ламазан дозалла дуьйцучахь дийцина долу Абу ХIурайратан а, Абу Зарран а ши хьадис, цаьршинна Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – весет дина хиллера аьлла, духьа́ ши ракаIат ламаз дарца.

Диъ ракаIат дан магаран тешалла ду дозалла дуьйцучохь дийцина долу хIара хьадис: «Нуьцкъала а, сийлахь а волчу АллахIа бах: «ХIай адаман кIант! Де дIадолалуш диъ ракаIат ламаз де Суна, Ас цаьрца дийнан чаккхенна тоам хуьлуьйтур бу хьуна».[13]

Ялх ракаIат дан магаран тешалла ду Анас ибн Ма́лика – Дела реза хуьлда цунна – дийцинарг, - «Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – духьа́ ламаз дира ялх ракаIат» - аьлла.[14]

Амма бархI ракаIат дар деза а, гIолий а хиларан тешалла ду, - «Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – ша Макка йоккхучу дийнахь духьа́ ламаз дира бархI ракаIат» - аьлла, Умм ХIа́ниа – Дела реза хуьлда цунна – дийцина долу хьадис.[15]

Духьа́ ламазан куц

Духьа́ ламаз кхидолу ламазаш санна деш ду. Шина ракаIатал сов дечо хIора шина ракаIатехь салам делча дика ду[16], хIунда аьлча Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – бархI ракаIат духьа́ ламаз дира аьлла деана ду, хIора шина ракаIатехь салам а луш.[17]

---

[11] Муслим.
[12] «МугIнил-Мухьта́дж», Имам Аш-Ширбу́ний.
[13] Ахьмад, Абу ЙаIла́.
[14] «Мухтасар Аш-Шама́ил Ал-МухьаммадийяхI», Шейх Ал-Алба́ний.
[15] Бухари, Муслим.
[16] «Ал-Маджму́I», Имам Ан-Нававий.
[17] Абу Давуд.

Духьá ламазехь доьшу сураташ

Цхьаболчу Іелам-наха дика лерина духьá ламазехь «КъулхІуваллóхІу ахьад» а, «Къул йá аййухІал-кáфирýн» а дешар.[18]

Духьá ламазехь доІа дар

Ибн Хузаймас – Дала къинхетам бойла цунах – аьлла шен «Сахьúхь» цІе йолчу хьадисийн жани тІехь: «Духьа ламазехь нуьцкъала а, сийлахь а волчу АллахІе дехаран дикалла дуьйцу дакъа». Цул тІаьхьа цо дийцина, Анас ибн Малика – Дела реза хуьлда цунна – аьлларг: «Суна гира Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – некъахь а волуш бархІ ракаІат духьá ламаз деш. Ша иза дина ваьлча, цо элира: «Бакъдолуш ас дира (доІийна жоп даларга) догдахаран а, (жоп ца даларх) кхерaран а ламаз. Ас дийхира сайн Деле кхо хІума, Цо суна шиъ делира, цхьаъ ца делира. Ас Цуьнга дийхира сайн уммат мацаллийца дала ца далийтар, цунна Цо суна жоп делира. Ас Цуьнга дийхира сайн умматана тІехь мостагІе толам ца баккхийтар, цунна а Цо суна жоп делира. Ас Цуьнга дийхира уьш тобанашка бекъа ца балийтар, иза Цо суна ца делира». Цундела, духьá ламаз деш сужудехь а, салам далале а доІа дар дика ду.

Кхин а, духьá ламаз динчул тІаьхьа иштта хІара доІа дар а дика ду: «АллóхІуммагІфир лú, ва туб Іалаййа, иннака антат-таввáбур-рохьúм»[19]. И доІа юх-юха дар а суннат ду, хІокху хьадисехь ма-дарра: Іаишата – Дела реза хуьлда цунна – аьлла: «Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – духьá ламаз а дина элира: «АллóхІуммагІфир лú, ва туб Іалаййа, иннака антат-таввáбур-рохьúм» - цо иза юх-юха элира бІозза аллалц».[20]

Духьá ламаз жамаІатца дар

Духьá ламаз хІораммо а ша-ша дар суннат ду, иза жамаІатца дар суннат дац, хІунда аьлча Пайхамара – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – духьá ламаз дина аьлла долчу хьадисашкахь цо цунна жамаІат йина аьлла дац, муххале а, кхидолу суннаташ санна ша цхьамма дина аьлла ду. Ткъа нагахь санна цхьаъ духьá ламаз деш а волуш, жамаІатца ламаз дан цунна цхьаъ тІаьхьахІоттахь хІумма а дац, цкъа Пайхамар – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – духьá ламазан хенахь ламаз деш а волуш цхьаболчу асхьабаша цунна тІаьхьа а хІиттина ламаз дира аьлла деана долу дела.[21] Делахь а, лакхахь ма-аллара, суннат дерг хІораммо а ша-ша дар ду, цундела иза даим жамаІатца дар нийса дац.

Духьá ламаз некъахь волуш дар

Духьá ламаз некъахь волчо а дича дика ду, мелехь ду. Делан Элчано – Делера салават а, салам а хуьлда цунна – Макка йоккхучу дийнахь а дина хилла духьá ламаз[22], жимма хьалха вай ма-дийццара. Кхин а, хьалха вай дийцинчу хьадисехь ду, Абу ХІурайрас – Дела реза хуьлда цунна – аьлларг: «Сан

---

[18] «НихІайатул-Мухьтáдж», Имам Ар-Рамлий.
[19] ДоІанан маьІна иштта ду: «Йа АллахІ! Гечдехьа суна, тоба къобал а дехьа сан, бакъдолуш Хьо тоба къобал дийриг а, къинхетам бийриг а ву-кх!»
[20] «Ал-Адабул-Муфрад», Имам Бухари.
[21] «Ас-Сунан», Имам Ад-ДáрукъутІний.
[22] Бухари, Муслим.

доттагӀчо (пайхамара) суна весет дира кхаа хӀуманца, ас уьш ца дуьту некъахь хилча а, ца хилча а: хӀора баттахь кхаа дийнахь марха кхабарца а, духьа ши ракаӀат ламаз дарца а, сой дӀавижале витр-ламаз дарца а».[23]

Духьá ламаз доькхуш дар

Духьá ламаз цхьана ханна деш ламаз ду, цхьана бахьанийна деш ламаз дац, ткъа цхьана ханна деш долу ламазаш ца деш диссинехь, уьш доькхуш дар дика ду.[24] Цундела, духьа ламаз ца деш диссинехь, иза муьлхха хенахь а доькхуш дар дика ду.[25]

---

[23] «Ас уьш ца дуьту некъахь хилча а, ца хилча а» боху дешнашца цхьаьна дерг Абу Давуда дийцина, и дешнаш доцург Бухарис а, Муслима а дийцина. Абу Давуда дийцинарг а нийса хьадис ду.

[24] «Шархьул-Махьаллий Ӏалал-МинхӀáдж», Имам Ал-Махьаллий; «Тухьфатул-Мухьтáдж», Имам Ал-ХӀайтамий; «МугӀнил-Мухьтáдж», Имам Аш-Ширби́ний.

[25] Уьзза жайнаш.